

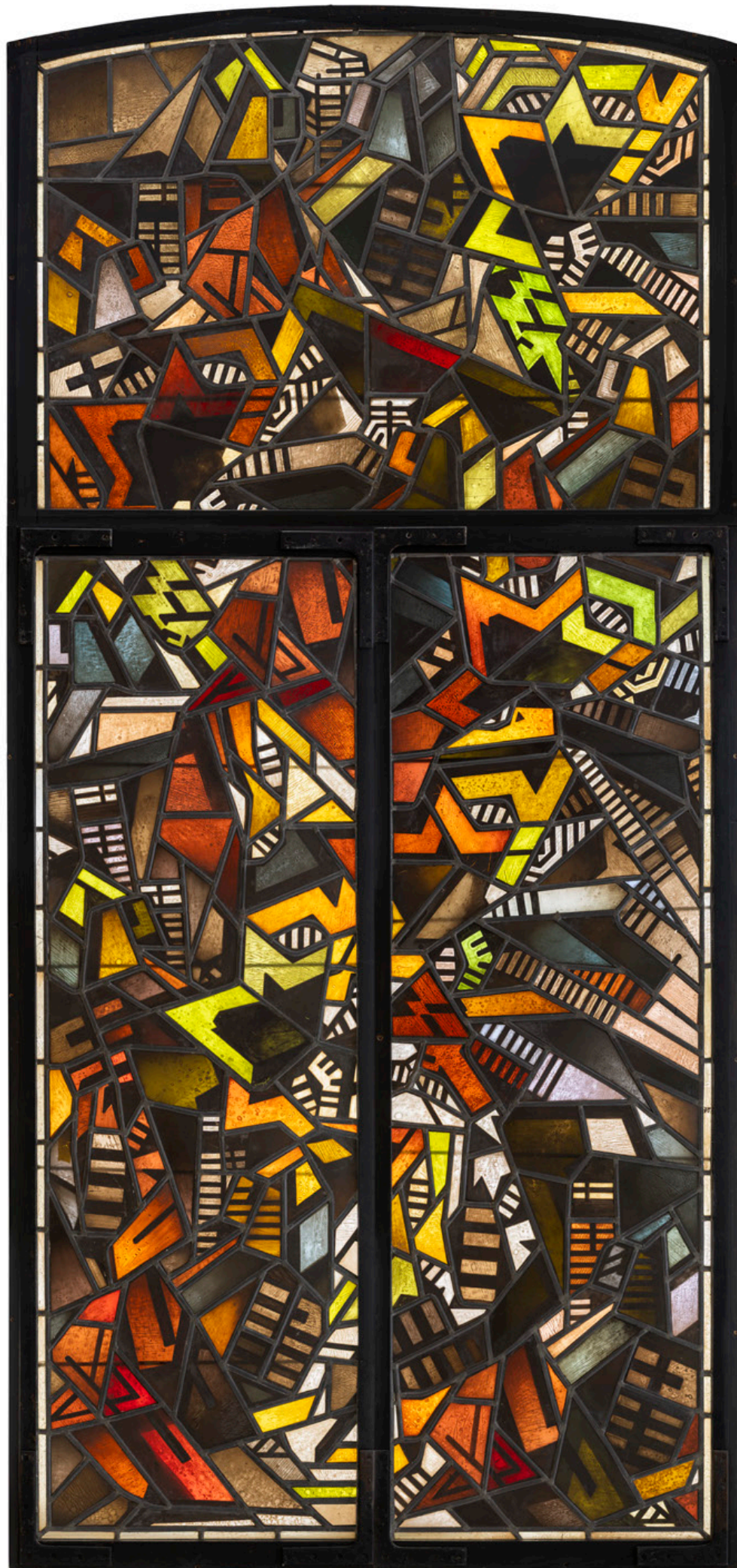
Een huis vol kunst

NIEUWE AANWINST

Sterren

Johan Thorn Prikker (ontwerp), Academie
Düsseldorf, toegeschreven aan (uitvoering)
1925. Driedelig gebrandschilderd
glas-in-loodraam, 260 x 120 cm
Bijdrage: € 10.000 uit het Themafonds Glas
NATIONAAL GLASMUSEUM, LEERDAM

Aangekocht in 2025 met steun van de Vereniging
Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds Glas)

Bezoekers van het herenhuis aan de Nieuwe Plantage 48 in Delft moeten honderd jaar geleden hun ogen hebben uitgekeken. Tussen schilderijen van Van Gogh en eigentijdse kunstenaars waren daar destijds de vernieuwende glas-in-loodramen van Johan Thorn Prikker (1868-1932) te bewonderen. Het Nationaal Glasmuseum heeft onlangs een monumentaal driedelig werk uit dit ensemble verworven. Vanaf januari zal dit werk met andere glas-in-loodramen uit het Delftse huis te zien zijn in Leerdam.

Industrieel Hugo Tutein Nolthenius (1863-1944) was van 1898 tot 1920 directeur van de Fransch-Hollandsche Oliefabrieken Calvé-Delft N.V. Hij woonde vanaf 1910 in een statig herenhuis aan de Nieuwe Plantage te Delft, op vijf minuten lopen van de fabriek. Hij verzamelde kunst, daarbij geadviseerd door de illustere H.P. Bremmer die ook Hélène Kröller-Müller adviseerde. Nolthenius' collectie bevatte zeven schilderijen en zes tekeningen van Vincent van Gogh - waaronder een versie van *De aardappeleters* die zich tegenwoordig in het Kröller-Müller Museum bevindt - en werken van Bart van der Leek, Antoon Derkinderen, Floris Verster en Johan Thorn Prikker. Ook Aziatische keramiek had zijn belangstelling; Tutein Nolthenius was zelf verdienstelijk amateurpottenbakker met een professionele keramiekoven in huis.

Dat de Nederlandse art nouveau ook wel 'slaoliestijl' werd genoemd, is trouwens te danken aan Tutein Nolthenius, want hij was degene die Jan Toorop vroeg de reclameaffiches te ontwerpen voor de slaolie van de NOF, de voorloper van de Calvéfabriek. Hij gaf ook opdrachten aan kunstenaars voor nieuw werk voor zijn eigen huis. De Nederlandse, maar in Duitsland werkzame Johan Thorn Prikker was een favoriet, en hij kreeg in 1912 de opdracht Tutein Nolthenius zelf, zijn broer Jacques en zijn zus Julie te portretteren.

Glas in lood

Thorn Prikker ontwierp ook een zeshoekig blauw glas-in-loodraam voor in het trapportaal. Dit raam met zijn caleidoscopische uiterlijk was een technisch hoogstandje. In de woonkamer had Thorn Prikkers neef Harm Kamerlingh Onnes (1893-1985) acht fabels van de Franse schrijver Jean de la Fontaine verwerkt in glas-in-loodramen. Omdat het glas in lood de kamer erg donker maakte, werden de ramen heel handig als open te klappen voorzetramen gemonteerd. Deze ramen zijn in 2014 met nog twee andere uit het huis aangekocht door het Nationaal Glasmuseum in Leerdam, met steun van de Vereniging Rembrandt.

De huidige bewoner Teun van Staveren, sinds 1994 woonachtig in het huis, wist dat er nóg een raam van Thorn Prikker in de woon-

Hexagonaal glas-in-loodraam

Johan Thorn Prikker

ca. 1925. Gebrandschilderd glas in lood,
Ø 104 cm

NATIONAAL GLASMUSEUM, LEERDAM

Aangekocht in 2014 met steun van de
Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar
Themafonds Glas)

Glas-in-loodraam *Sterren* in de woning van Hugo Tutein Nolthenius aan de Nieuwe Plantage in Delft (foto uit ca. 1928)

Foto: Hugo Tutein Nolthenius

kamer was geplaatst. Op oude zwart-witfoto's en interieurtekeningen is een groot, driedelig glas-in-loodraam uit 1925 te zien met de titel *Sterren*. Het raam was in 1930 al eens uitgeleend voor de tentoonstelling in museum Huis Lambert van Meerten (nu Huis Van Meerten) in Delft over het ontwerpen van gebrandschilderd glas, georganiseerd door de Kunstkring Delft. En in 1968 was het te zien op de grote overzichtstentoonstelling van Thorn Prikker in het Stedelijk Museum Amsterdam. Daarna is het als verjaardagscadeau gekocht door vrienden van Joop Joosten, conservator van het Stedelijk Museum en specialist op het gebied van Thorn Prikker. Dankzij de welwillendheid van zijn erven is het raam nu in het Nationaal Glasmuseum weer verenigd met de andere ramen uit het huis aan de Nieuwe Plantage.

Het glas-in-loodwerk van Thorn Prikker is in Nederland minder bekend dan in Duitsland, waar hij vanaf 1904 woonde en werkte. In Duitsland wordt hij beschouwd als een van de grootste vernieuwers van de 20ste-eeuwse glazenierskunst. Hij liet het brandschilderen los, de kleuren en vormen van het glas in lood bepalen de voorstelling. Daarmee was hij een voorbeeld voor vele kunstenaars, onder wie Heinrich Campendonk, Jacoba van Heemskerck en Jaap Gidding. Ook op het vlak van de monumentale wandschilderkunst geldt hij als een voortrekker.

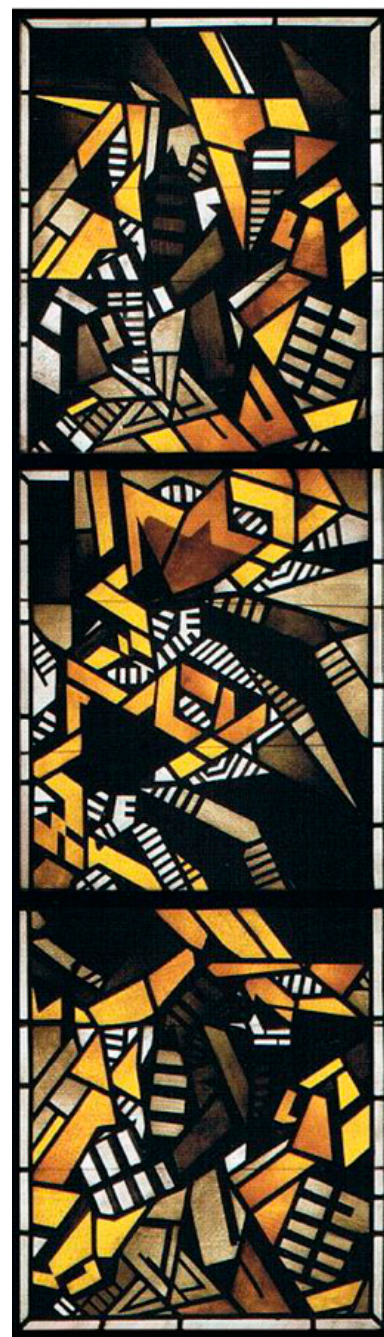
Collage

Het eerdergenoemde zeskantige blauwe raam is sinds 2014 een publiekslieveling in het Glasmuseum, virtuoos als het is qua voorstelling en techniek. Het nu aangekochte sterrenraam is ook een topstuk in Thorn Prikkers oeuvre. De compositie suggereert een geabstraheerde sterrennacht, met veel beweging door de optische kleur- en vormconstellaties. Het ontwerp doet denken aan een collage. Thematisch en stilistisch komt het raam overeen met enkele andere werken van Thorn Prikker, waaronder het *Essener Fenster* uit 1925 in het Kaiser Wilhelm Museum in Krefeld.

Het is heel bijzonder dat nu, mede dankzij de steun van de Vereniging Rembrandt, bijna al het glas in lood uit het huis aan de Nieuwe Plantage weer bij elkaar is gebracht. Zo is de samenhang te tonen die Tutein Nolthenius beoogd had voor zijn woonhuis. De ramen worden deze winter geïnstalleerd in een speciaal daarvoor ingerichte ruimte in de nieuwe vaste opstelling. ↘

Hélène Besançon is conservator in het Nationaal Glasmuseum

*Met dank aan Teun van Staveren, huidige bewoner van Nieuwe Plantage 48, voor alle informatie en documentatie over Tutein Nolthenius, aan Eddy Engelsman voor zijn onderzoek uit 2014 naar deze collectie ramen en aan Yuri van der Linden, conservator Rijksdienst Cultureel Erfgoed.

Essener Fenster
Johan Thorn Prikker
1925. Gebrandschilderd glas in lood,
261 x 72 cm
KAISER WILHELM MUSEUM, KREFELD,
DUITSLAND